

Representantforslag 41 S

(2011–2012)

fra stortingsrepresentantene Øyvind Håbrekke, Laila Dāvøy, Rigmor Andersen Eide og Geir Jørgen Bekkevold

Dokument 8:41 S (2011–2012)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Øyvind Håbrekke, Laila Dāvøy, Rigmor Andersen Eide og Geir Jørgen Bekkevold om en pappasstrategi for etablering av likeverdig foreldreskap

Til Stortinget

Bakgrunn

Innledning

Fellesskap er å ta ansvar for hverandre. Voksnes ansvar for barn er grunnleggende. Barn trenger voksne. Ingen offentlige velferdstjenester kan erstatte omsorgen fra foreldre. Det er derfor avgjørende at barne- og familielovgivningen ansvarliggjør voksne som setter barn til verden. Barnets beste tilsier at man bør gi menn og kvinner likeverdig ansvar for egne barn. Etter århundrer med arbeid for likestilling mellom kvinner og menn, er Norge nå et av verdens mest likestilte samfunn. Det er imidlertid fortsatt mye som gjenstår på flere områder. Forslagsstillerne mener tiden er moden for at lovverket stiller de samme krav til menn som til kvinner når det gjelder ansvaret for egne barn. Dette innebærer også at lovverket gir barnet rett til mor og far.

Forslagsstillerne viser til at utviklingen, og den senere tids debatt om relasjonen foreldre–barn, synliggjør behovet for en tydeligere gjennomtenkning av synet på foreldreskap og ansvar, morskap og farskap, og barnets integritet.

En lovgivning som tydeliggjør menn og kvinners likeverdige ansvar for barn, bør følges opp ved å sikre at øvrige ordninger legger til rette for fars deltakelse og likeverdig foreldreskap i praksis.

Forslagsstillerne mener det er behov for en pappastrategi som både sikrer likeverdig foreldreskap i

lovgivningen og støtter opp om dette gjennom øvrige velferdsordninger og tiltak.

Forslagsstillerne fremmer derfor forslag i tråd med dette.

1. Trygg oppvekst

Å legge til rette for at barn får en trygg oppvekst er en av de mest grunnleggende oppgavene i et velferdssamfunn. Helsetjenester, en god skole, gode barnehager, pedagogisk-psykologisk tjeneste, et godt barnevern, politi og rettsvesen er alle viktige virkemidler i den sammenheng. Likevel kan ingen av disse tjenestene erstatte betydningen av omsorg fra barnets foreldre.

Alle barn trenger at noen er glad i dem og tar vare på dem. Ut fra barnets beste må man legge til rette for gode og trygge familier. Hjørnesteinen i all lovgivning om barn og foreldreskap må derfor være å ansvarliggjøre menn og kvinner som setter barn til verden. Dette gjelder enten foreldrene lever sammen eller ikke. Ifølge barnelova § 30 har barnet krav på:

«omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret. Dei har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 til 33 set. Foreldreansvaret skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov. Dei som har foreldreansvaret, er skyldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting. Dei skal syte for at barnet får utdanning etter evne og givnad.»

Det er dessverre ikke alltid slik at de biologiske foreldrene har mulighet til eller er i stand til å gi god omsorg for barnet sitt. Når dette er tilfelle, er det viktig at de ulike tjenestene i hjelpeapparatet fungerer godt. En velfungerende og kompetent barnevernstjeneste vil alltid være en viktig del av et barnevennlig samfunn.

Utgangspunktet bør likevel være at de som har satt barna til verden har ansvar for å ta vare på barna. For å styrke samfunnets byggverk rundt hvert enkelt barn, er det viktig å ansvarliggjøre og mobilisere menn og kvinner til et likeverdig ansvar for egne barn.

2. Likestilling

De siste hundre årene har det norske samfunnet utviklet seg til å bli et av verdens mest likestilte samfunn. Norge var blant de første land som sikret alle kvinner retten til å stemme ved valg, ta utdanning og delta i arbeidslivet.

Likevel er det på flere områder mye som gjenstår før man har full likestilling. Også i Norge i 2011 opplever man diskriminering på grunnlag av kjønn. En spesielt viktig likestillingsutfordring er vold og mishandling. Kvinnepanelet pekte i sin rapport, blant annet, på at kvinner er mer utsatt for grov partnervold og voldtekt. Det er også slik at arbeidslivet i Norge er kjønnsdelt, og at de yrkene som er kvinnedominerte er dårligere betalt enn de yrkene som er mannsdominerte. Kvinner tjener systematisk mindre enn menn i sammenlignbare yrker. Kvinner opplever å bli oppsagt og forbigått på grunn av graviditet og foreldrepermisjon, mens menn opplever forskjellsbehandling spesielt ved spørsmål om uttak av foreldrepermisjon. Kvinner er underrepresentert i viktige beslutningsorganer. Dette er noen eksempler på en rekke likestillingsutfordringer som må synliggjøres og løses.

Like rettigheter og muligheter er sentrale i likestillingskampen. Imidlertid er det også viktig å sikre at ansvar også fordeles likt mellom kjønnene, i særdeleshet når det gjelder ansvar for barn. Kvinner har alltid tatt hovedansvaret for barn. Selv om det fortsatt er langt igjen, har det i løpet av en generasjon skjedd en tilnærmet revolusjon hvor mannen har kommet gradvis mer på banen. Mens kvinnerollen gjennomgikk store endringer på 1970- og 1980-tallet, har man de siste to tiårene også sett store endringer i mannenrollen. Forslagsstillerne mener et naturlig neste skritt i arbeidet for likestilling vil være at menn og kvinner likestilles i ansvaret for barn de setter til verden. Lovverket må gi et tydelig signal om at man stiller de samme forventninger til menn som til kvinner med hensyn til ansvaret for barn. Samtidig må man sikre at øvrige ordninger og velferdstjenester legger til rette for fedres deltakelse. Forslagsstillerne fremmer derfor forslag i tråd med dette.

3. Likeverdig foreldreskap

Forslagsstillerne mener både hensynet til barnets beste og kampen for likestilling, taler for lovendringer som juridisk likestiller kvinner og menn når det gjelder ansvaret for egne barn. Det innebærer også å sikre barnets rett til en far og en mor når myndighetene bistår til å etablere en familie ved adopsjon eller assistert befruktning.

Full juridisk likestilling mellom menn og kvinner må imidlertid også ledsages av andre tiltak som legger bedre til rette for fedres deltakelse. Dette gjelder både permisjonsordninger og praktiske forhold rundt foreldreskapet, samt styrket foreldreveiledning og holdningsfremmende tiltak i arbeidslivet.

Forslagsstillerne viser til at regjeringen i Meld. St. 6 (2010–2011) Likestilling for likelønn understreker at en styrking av menns omsorgsrolle har en egenverdi og er et mål i seg selv, og at også regjeringen mener det er et mål å arbeide for mer likestilte foreldre. Forslagsstillerne ønsker et samfunn der alle voksne tar ansvar, både menn og kvinner. Lovverket skal ansvarliggjøre de voksne. Setter man barn til verden, tar man på seg et livslangt ansvar, og må stille opp. Menn må ansvarliggjøres og samfunnet må legge til rette for farsrollen.

Forslagsstillerne viser til at den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) fastslår at det er en menneskerett å kjenne sin mor og far. FNs konvensjon om barnets rettigheter art. 7 slår fast at barn har rett til å kjenne sine foreldre:

«Barnet skal registreres umiddelbart etter fødselen og skal fra fødselen ha rett til et navn, rett til å erverve et statsborgerskap, og så langt det er mulig, rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem.»

I mars 2009 la Farskapsutvalget fram sin utredning NOU 2009:5 Farskap og annen morskap – om fastsettelse og endring av foreldreskap. Utvalget vurderte farskapskapitlene i barnelova, og utredningen skal følges opp av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Barnelova § 5 gir det offentlige et ansvar for å få fastslått farskap. Tidligere var det særlig økonomiske hensyn, som bidragsplikt og arv, som var viktige begrunnelser for å fastsette farskap. I dag legges det større vekt på det psykologiske og følelsesmessige aspektet. Slektskap og identitet tillegges stor vekt.

Det er på mange områder mye som gjenstår for likestilling av menn og kvinner når det gjelder ansvaret for barn. Dette gjelder i lovgivningen, selvstendige rettigheter til foreldrepermisjon, holdninger hos arbeidsgivere osv.

På noen områder bør det av naturlige grunner være ulike regler knyttet til mødre og fedre. Det gjelder blant annet biologiske forskjeller knyttet til fastsettelse av morskap og farskap i barnelova, og forhold som vedrører svangerskap, fødsel og amming. Men tiden bør være moden for å si at lovgivningen bør bygge på at ansvaret er det samme for kvinner og menn.

3.1 LOVVERK, JURIDISK LIKESTILLING AV KVINNER OG MENN I ANSVARET FOR BARN

Forslagsstillerne mener at lovverket bør likestille farskap med morskap ved å stille de samme krav til

menn som til kvinner når det gjelder ansvaret for egne barn.

3.1.1 Likestilling av ansvar i barneloven

I dag er det slik at mors ektemann automatisk regnes som barnets far. Når foreldrene er gift med hverandre, følger det av barnelova at den mannen som mor er gift med ved fødselen, skal regnes som barnets far. Dette er den såkalte pater est-regelen. Når barnets foreldre ikke er gift med hverandre, følger ikke farskap direkte av loven. Det mest vanlige er at farskap i disse tilfelle fastsettes ved at far erkjenner/erklærer farskapet.

Forslagsstillerne mener at far bør defineres ut fra sitt forhold til barnet, ikke ut fra forholdet til barnets mor. Forslagsstillerne foreslår derfor å fjerne pater est-regelen.

I NOU 1977:35 Lov om barn og foreldre (barnelova) foreslo Barnelovutvalget å oppheve pater est-regelen. Forslaget innebar at alle farskap skulle fastsettes ved erkjennelse eller dom. Hensikten var å redusere skillet mellom barn født i ekteskap og barn født utenfor ekteskap. Barnelovutvalget mente også det ville være:

«verdifullt at begge foreldre i alle fall én gang skriver under et dokument som viser at de påtar seg foreldreansvaret».

I barnelova er mors ansvar for egne barn tilnærmet absolutt, mens farsansvaret er mer betinget. § 4 slår fast at: «Eit barn kan ikkje ha både ein far og ei medmor.» Barnelova bygger på at barnet så langt det er mulig må ha en mor, men trenger ikke en far. Det er et alvorlig signal til unge gutter som er neste generasjons fedre. Man har brukt tiår på å oppdra gutter og unge menn til at de skal ta ansvar for ungene sine. Her har det skjedd store positive endringer de siste 20–30 år. Fars inntog på omsorgsarenaen er et av de viktigste framskritt for likestilling de siste tiårene.

Det gjelder ikke minst etter samlivsbrudd. Der hvor menn tidligere slapp taket etter et brudd, forsøker de aller fleste å følge aktivt opp i dag. På dette området har holdningene utviklet seg i retning av økt vekt på farskap og biologisk foreldreskap, uavhengig av det sosiale, dvs. om man lever sammen med barnet.

Utviklingen med fars økende deltakelse må understøttes videre, enten de bor sammen med sine barn eller har samværsordninger. Dette må skje ved å legge bedre til rette og ved å tydeliggjøre at ansvaret er like stort for mødre og fedre.

Forslagsstillerne mener § 4 i barnelova bør endres, slik at det tydeliggjøres at farskapet er like viktig som morskapet, og at fars ansvar for eget barn er ubetinget og selvsagt.

Det er et paradoks at myndighetene i forbindelse med fedrekvoten og i andre sammenhenger bruker virkemidler og mobiliserer for å underbygge fars betydning for barna, mens lovverket samtidig slår fast at barn ikke trenger fedre.

Forslagsstillerne mener også tiden er moden for å endre barnelova § 9 om sæddonasjon fra fremmed donor. Dette temaet omtales nærmere i delkapittelet om bioteknologi.

Forslagsstillerne viser til at det fra enkelte hold argumenteres med at et likeverdig foreldreskap krever at barnelova legger delt bosted til grunn som hovedregel ved samlivsbrudd. Når det tas beslutninger om barnets bosted og samvær skal fordeles mellom foreldrene, må imidlertid hensynet til barnets trygghet og stabilitet være overordnet hensynet til en rettferdig fordeling av samvær mellom mor og far. Hovedspørsmålet er alltid hva som er barnets beste.

3.1.2 Bioteknologi, foreldreskap og menneskesyn

Bioteknologiloven formidler gjennom sine bestemmelser samfunnets syn på foreldreskap og foreldreansvar for kvinner og menn. Gjennom bioteknologiloven legges også viktige føringer for synet på mennesket, likeverd og synet på barn. Ved at man her foretar avveininger av hvordan man kan bruke kunnskap og teknologi til å sette barn til verden, ligger det i dette implisitt vurderinger av grunnleggende spørsmål: Hva er et barn? Er det først og fremst en gave? Kan man forvente assistanse fra helsevesenet for å få barn? Gjelder dette alle eller bare noen? Kan man stille kvalitetskrav til produktet av denne tjenesten som til andre tjenester?

Noen av disse underliggende spørsmålene blir stadig aktualisert i den norske debatten. Sæddonasjon fra fremmed donor/tredjeperson har i lang tid vært brukt i forbindelse med inseminasjon, og etter hvert også i assistert befruktning ved IVF-metoden. Lesbiske par har fått tilgang til assistert befruktning gjennom at kvinnens partner/ektefelle blir medmor ved å undertegne sitt samtykke til dette. Et viktig argument i debatten var at lesbiske par diskrimineres i forhold til heterofile par så lenge de ikke får tilgang til sæddonasjon og assistert befruktning.

Det har i ettertid blitt hevdet at enslige kvinner nå blir diskriminert siden de ikke har tilgang til denne tjenesten. Dette synet innebærer med andre ord at alle borgere av hunkjønn i utgangspunktet har krav på å kunne få barn ved statens/helsetjenestens hjelp, bare i kraft av å være en voksen kvinne. Forslagsstillerne mener man må stille spørsmål ved om en slik rettighetstenkning vil endre synet på barn, og i neste omgang også medvirke til at det i større grad stilles kvalitetskrav til tjenesten. Ville det med en slik rettighetstenkning på samme måte aksepteres at noen får friske barn, mens andre får barn med sykdom? Og hvordan vil dette påvirkes etter hvert som gentesting

og genteknologien gir enda lettere tilgang på informasjon på fosterstadiet?

Når barn kan skapes ved metoder som har mer karakter av ordinær produksjon, skjer det da endringer i synet på barn og menneskesynet?

Kan man stille kvalitetskrav til resultatet når man mottar slike tjenester? Er det realistisk å tenke seg at dette skal være det eneste området hvor man ikke kan det?

Forslagsstillerne viser til at enkelte, med utgangspunkt i tilbudet om sæddonasjon, tar til orde for at eggdonasjon bør tillates for å sikre større grad av likebehandling mellom ulike former for barnløshet.

Forslagsstillerne viser videre til at bruk av surrogati (dvs. å få barn ved hjelp av surrogatmor) har liten politisk støtte i Norge. Men fra enkelte hold møter man også her argumentet om at dette bare er en forlengelse av tilbudet om assistert befruktning. Den debatten som så langt har vært om dette, reflekterer at man også her ser at andres tilgang til en tjeneste, brukes som brekkstang for å ta nye skritt ut i et landskap som utfordrer samfunnets forståelse av foreldreskap, menneskesyn og synet på barn.

Selv om den ene lovendringen på denne måten ofte brukes som argument for en ny, betyr det ikke nødvendigvis at det ikke er gode argumenter for å si nei til nye skritt. Forslagsstillerne mener det er gode argumenter for at eggdonasjon har sider ved seg som gjør det mer komplekst enn sæddonasjon. Selv om barn med aleneforsørgere og lesbiske par kan ha en like god oppvekst som barn med mor og far, så er det likevel ikke riktig at staten fratar et barn muligheten til mor og far. Det er gode argumenter for at assistert befruktning bare bør gis til par, fordi det reduserer sårbarheten i forhold til en enslig. Det er også selvstendige argumenter for ikke å tillate surrogati i Norge, uavhengig av de øvrige spørsmålene som her er nevnt.

Disse debattene viser likevel hvordan utviklingen skaper en dynamikk der det ene skrittet utløser et press for å ta det neste. Det viser behovet for en tydeligere gjennomtenkning av vårt syn på foreldreskap, morskap og farskap, synet på likeverd og synet på barn. Det vil øke mulighetene for gode veivalg i grunnleggende spørsmål.

Surrogatidebatten er således bare et eksempel som synliggjør behovet for en nærmere klargjøring av vår tenkning om barn og foreldreskap. Dersom man ønsker å unngå en trinnvis utvikling der man tingliggjør det mest verdifulle man har, må man diskutere innholdet i begrepene.

Sæddonasjon, eggdonasjon, assistert befruktning til lesbiske par, til enslige, og surrogati er alle ulike problemstillinger. De reiser likevel også noen av de samme spørsmålene.

Hvordan blir man foreldre? Hvis man som samfunn utgjør et felleskap, er ikke foreldre-barn-rela-

sjonen det mest grunnleggende uttrykket for samhørighet, – og det sterkeste uttrykket for dette felleskapet? Hvis man etablerer stadig mer omfattende ordninger hvor denne relasjonen brytes, til fordel for en juridisk forpliktelse, kan det gjøre noe med ansvarsfølelsen overfor andre mennesker?

Hvis foreldreskap baseres på beslutning i stedet for slektskap, det at voksne har planlagt et barn (intensjonelt foreldreskap), svekker det foreldrerelasjonens dybde og robusthet? Kan en intensjon opphøre, kan den overlates til andre?

Dette reiser også et annet viktig spørsmål: Er familie slektskap eller vedtak? Med andre ord: Er familien en selvstendig enhet som eksisterer uavhengig av staten? Eller lever familien på delegert myndighet fra staten?

Så langt har hovedregelen vært at foreldreskap etableres på to måter: Å lage barn sammen, eller å adoptere. Å lage barn sammen kan også skje ved hjelp av assistert befruktning. Adopsjon kan skje når det er til barnets beste.

Sæddonasjon ble etablert i en annen tid, med andre holdninger til menn og farskap, og har representert unntaket fra hovedregelen. Som vist ovenfor så har dette unntaket blitt brukt, eller forsøkt brukt, som brekkstang for nye skritt som bidrar til å endre samfunnets forståelse av forholdet foreldre-barn.

Forslagsstillerne mener tiden er moden for en bredere diskusjon og gjennomtenkning av disse spørsmål.

Det har i flere tiår vært praktisert sæddonasjon fra fremmed donor i Norge. Også dagens bioteknologilov åpner for dette. Det har i mange år vært arbeidet bredt for at menn skal ta større ansvar for barn. Som tidligere nevnt har man i senere tid sett en formidabel og gledelig utvikling der dette arbeidet er i ferd med å lykkes. Ordningen med sæddonasjon, hvor menn oppfordres til å gi bort sine arveanlegg, ble etablert på 1930-tallet. Dette var en helt annen tid, med helt andre holdninger på området. Forslagsstillerne mener tiden er moden for å stille spørsmål ved om denne ordningen er i tråd med det moderne synet på menn, farskap og ansvar.

Selve sæddonasjonsordningen utgjør en adgang til å fraskrive seg ansvar og rettigheter i forhold til egne barn. Statens egne sykehus markedsfører ordningen og oppfordrer menn til å melde seg som sædgivere. Forslagsstillerne mener ansvaret ved å sette et barn til verden bør være like stort for kvinner og menn.

I dag kan en sædgiver være opphav til opptil åtte barn, uten å ha noen juridiske eller økonomiske forpliktelser overfor barna. Donorbarn har heller ikke juridiske rettigheter overfor sitt opphav. Både adgangen til sæddonasjon fra fremmed donor og barnelova § 4 viser at lovverket i dag legger til grunn at menn

har et betinget ansvar for egne barn, mens mødres ansvar tillegges større vekt.

Barnelova § 9 illustrerer dette. I første ledd heter det:

«Dersom ein mann blir utpeikt som far etter DNA-analyse, skal dom seiast for at han er faren.» I femte ledd heter det: «Sædgiveren kan ikkje dømast til far.»

Forslagsstillerne ønsker å likestille farsansvar med morsansvar. Fars arveanlegg er ikke mindre viktige eller mindre verdt enn mors. Forslagsstillerne mener at praksisen med bruk av donorsæd ved assistert befruktning på sikt bør avvikles. De fleste par som får hjelp gjennom assistert befruktning kan i dag bruke egg og sæd fra paret selv. Ifølge Helsedirektoratet er behovet for sæddonasjon beskjedent:

«Antallet behandlinger med donorsæd er beskjedent, selv om tilbudet til lesbiske par har medført en økning. Denne gruppen utgjør i dag ca halvparten av parene som behandles med donorsæd. Det beskjedne behandlingstilbudet skyldes flere faktorer. Hovedårsaken er at færre har behov for behandling med donorsæd pga utvikling i behandlingsmetoder (ICSI, TESA osv).»

Forslagsstillerne vil understreke at alle par som er i gang med prosesser med assistert befruktning med donorsæd, bør få fullføre disse prosessene som planlagt.

For alle forslag som fremmes i dette dokumentet, legges til grunn at foreldreskap som er opprettet med utgangspunkt i eksisterende lov består.

3.1.3 Lov om adopsjon – Rett til mor og far

Barn vokser opp i ulike familier, og et barn som lever i en familie med én forelder kan ha en like god oppvekst som et annet barn som vokser opp med en mor og en far. Ulike hendelser i livets gang kan føre til at barn bare har én forelder. Det er likevel noe annet enn at staten planlegger at det blir slik, og at barnet mister muligheten til å ha både mor og far. Et likeverdig foreldreskap med barnets beste i fokus, innebærer så langt som mulig å sikre barn rett til mor og far.

I dagens retningslinjer til adopsjonsloven åpnes det opp for at enslige kan bli vurdert som adoptivforeldre. Under Bondevik I-regjeringen åpnet man i første omgang for en restriktiv praksis med å innvilge adopsjon til enslige i enkelttilfeller der søkeren har spesielle ressurser i forhold til barn, og en spesiell tilknytning til det aktuelle barnet. Det har imidlertid vist seg å være vanskelig å forbeholde og begrunne denne adgangen for disse spesielle tilfellene.

Det vil kunne oppstå situasjoner, for eksempel hvor begge foreldrene dør, der det vil være naturlig å vurdere unntak, hvor for eksempel én person adopte-

rer barn. Hovedregelen bør likevel være at adopsjon skal sikre barn retten til en mor og en far. Forslagsstillerne viser til at adopsjon er et svært alvorlig myndighetsinngrep i et menneskes liv og mener det må legges til grunn at barn skal sikres en mor og en far ved adopsjon.

Adopsjonsreglementet innebærer også at ektepar av samme kjønn kan bli vurdert som adoptivforeldre på lik linje med ektepar av motsatt kjønn. Forslagsstillerne mener at en persons omsorgsevne ikke avhenger av hvorvidt man lever i ekteskap med en av samme kjønn eller en av motsatt kjønn. I tråd med resonnetet ovenfor mener forslagsstillerne imidlertid at man gjennom en adopsjon ikke skal frata et barn muligheten til å få en mor og en far.

Forslagsstillerne mener dette er et godt utgangspunkt ut fra hensynet til det enkelte barn. Dersom lovgivningen ikke legger det til grunn at barn skal ha en mor og en far, vil det imidlertid også svekke farskapet, all den tid farskapet i manges bevissthet ennå ikke står like sterkt som morskapet.

3.2 PERMISJON, STØNAD OG PRAKTISKE FORHOLD

Gjennom en rekke tjenester og ordninger sender myndighetene ut signaler om betydningen av foreldresansvar og forventningene til henholdsvis mødre og fedre. Det er derfor viktig å gå gjennom hvordan praksis og regelverk kan endres i tråd med ønsket om likeverdig foreldreskap. På noen områder bør det av naturlige grunner som svangerskap, fødsel og amming, være ulike regler knyttet til mødre og fedre. Men ansvaret bør likevel fordeles likeverdig mellom kvinner og menn.

Det er positivt at man har en ordning med to ukers omsorgspermisjon ved fødsel eller omsorgsovertakelse. Forslagsstillerne mener imidlertid det er viktig at alle fedre får mulighet til å tilbringe tid med barn og mor disse dagene, og mener derfor alle fedre bør ha rett til to ukers lønnet permisjon ved fødsel eller omsorgsovertakelse.

Forslagsstillerne viser til at Kristelig Folkeparti ønsker en foreldrepermisjon på 68 uker der 10 uker er forbeholdt hver av foreldrene. I Meld. St. 6 (2010–2011) Likestilling for likelønn pekes det på at det fortsatt er om lag 6 500 fedre årlig som på tross av egen opptjening ikke kan ta ut foreldrepenger fordi mor ikke har opptjent rett til foreldrepenger og heller ikke går ut i arbeid eller utdanning på full tid etter fødselen. Regjeringen har ikke konkludert på hvorvidt det vil være hensiktsmessig å innvilge enkelte fedregrupper selvstendig uttaksrett. Det er viktig at begge foreldre har mulighet til å tilbringe tid med barnet, og i finansinnstillingen for 2011 fremmet komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti forslag der regjeringen bes om å utrede hvordan det kan sikres at foreldre får rett til foreldrepermisjon uavhengig av den andre forelderens aktivitet før og etter fødsel.

Det er viktig for hele familien at alle mødre og fedre får mulighet til å ta en del av foreldrepermisjonen. Fedrekvoten er således et nødvendig virkemiddel for at barn skal få tilbringe mer tid sammen med sine fedre. Fedrekvoten gir økt valgfrihet for fedre i dagens samfunn. Den bidrar fortsatt til økt likestilling i samfunnet, og dette er et gode for barn, menn, kvinner, familier og for samfunnet for øvrig. Fedrekvoten gir barn mer tid med far. Forslagsstillerne mener det fortsatt er behov for fedrekvoten og at det ville vært et tilbakeskritt dersom far ble fratatt denne rettigheten. Forslagsstillerne mener det også bør innføres fedrekvote for studenter. Fars rolle i forhold til barnet er ikke mindre viktig om han er student enn om han hadde vært yrkesaktiv.

I dag er det i stor grad mor som mottar innkalling når barnet skal på helsekontroll. Utbetalingen av barnetrygden går automatisk til mor, og det er ofte mor som har kontakten med barnehage og skole. Forslagsstillerne vil derfor anmode Stortinget om å be regjeringen gå gjennom disse ordningene med sikte på å endre ordninger som signaliserer at den ene forelderen, ofte mor, er viktigere enn den andre. Dersom man for eksempel kunne sende innkalling til begge foreldrene, ville det være en markering av at man forventer involvering fra både mor og far.

3.3 STYRKET FORELDREVEILEDNING OG HOLDNINGSENDRENDE TILTAK I ARBEIDSLIVET

Forslagsstillerne mener etablering av likeverdig foreldreskap mellom kvinner og menn krever ytterligere styrking av foreldreveiledningstilbudet. Å styrke forelderollen gjennom veiledning og støtte vil gjøre foreldrene bedre i stand til å gi god omsorg og oppdragelse til sine barn. Dette vil i særlig grad styrke fedrenes rolle, siden menn tradisjonelt har mest å gå på når det gjelder bevisstgjøring og tilstedeværelse i omsorgen for egne barn. Forslagsstillerne mener myndighetene bør sikre at det tilbys solide, faglig forankrede kurstilbud til alle foreldre for å bedre samarbeid og deltagelsen i barnas oppvekst. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har i dag et hovedansvar for foreldreveiledningsprogram. Ifølge evalueringen av Program for foreldreveiledning 2007–2010, har kursene en positiv innvirkning på familiene og foreldrene. Det pekes imidlertid på behov for mer ressurser, og mer støtte og oppfølging av veiledere. Forslagsstillerne mener foreldrekursene bør prioriteres høyere og at foreldre i alle landets kommuner bør tilbys foreldreveiledning og aktivt opplyses om tilbudet.

Forslagsstillerne viser også til at veiledning og megling rettet mot foreldre etter samlivsbrudd er viktig for å bedre samarbeid og sikre to aktive foreldre også etter brudd. Megling er én av familievernets mange viktige oppgaver. Forslagsstillerne vil understreke betydningen av at familievernet gis rammer

som gir kapasitet og kompetanse på rådgivning og megling, i tillegg til forebyggende arbeid, terapi, kurs osv.

Forslagsstillerne mener at det også er nødvendig med effektivt holdningsskapende arbeid og tiltak overfor arbeidslivet dersom man skal lykkes med å etablere likeverdig foreldreskap mellom kvinner og menn. Arbeidslivet har en nøkkelrolle når det gjelder fedres – og mødres – mulighet til å tilpasse arbeidet til familielivet. Det er avgjørende at arbeidslivet tilpasses familielivet og ikke omvendt. Det er blant annet viktig for at både far og mor skal ha mulighet til å beholde sin tilknytning til arbeidslivet også etter at de har blitt foreldre. Dette er også viktig for at permisjonsdeling og fravær fra arbeidslivet skal kunne fordeles likere, for at deltidsarbeid skal fordeles likere mellom kjønnene og for at hverdagen skal gå i hop for familiene.

Arbeidsmiljøloven gir viktige rettigheter til permisjon, regulering av arbeidstid, korttidsfravær og fleksibel arbeidstid. Men også forhold på arbeidsplassen er avgjørende for fedres uttak av foreldrepermisjon, fordeling av korttidsfravær og arbeidstid. Arbeidsgivers og kollegers holdninger til permisjoner og tilpasninger har stor betydning for den enkeltes valg. Det er fortsatt mye som gjenstår før arbeidsgivere og kolleger anser far som en like viktig omsorgsperson for barna som mor. Det tar lang tid å endre holdninger, og det finnes fortsatt holdninger som underminerer farsansvaret. På mange arbeidsplasser opplever menn at holdninger hos arbeidsgiver og kolleger hindrer dem i å kunne kombinere arbeidsliv og familieliv på en god måte. Karriere, lønnsutvikling og arbeidsbetingelser kan avhenge av at man følger arbeidsgivers og kollegers forventninger.

Det vises i St.meld. nr. 8 (2008–2009) Om menn, mannsroller og likestilling, til at det kjønnsdelte arbeidsmarkedet og overrepresentasjonen av menn i privat sektor tyder på at fedre oftere arbeider i virksomheter og bransjer der redusert arbeidstid er diskreditert. Det er stor variasjon i aksepten for å ta ut permisjon utover fedrekvoten, redusere arbeidstiden, nekte overtid eller tilpasse arbeidstiden for å kunne følge og hente barn i barnehagen eller på skolen/SFO. Dette viser tydelig behovet for tiltak for å stimulere arbeidsgivere til å ha en personalpolitikk med bevisste strategier for permisjonstakere og arbeidstakere med barn, samt tiltak for å styrke informasjonen om arbeidstakernes rettigheter i folketrygdloven, arbeidsmiljøloven og likestillingsloven som på ulike måter sikrer retten til å tilpasse arbeid og familieliv. Det er viktig at disse rettighetene faktisk er kjent og brukes i alle bransjer.

Ifølge Meld. St. 6 (2010–2011) Likestilling for like lønn vil regjeringen vurdere om det er behov for å presiseres arbeidstakernes rettigheter i ansettelsesfor-

holdet under og etter foreldrepermisjon. Forslagsstillerne mener det er behov for slike presiseringer.

Forslagsstillerne anmoder Stortinget om å be regjeringen ta initiativ til et samarbeid med arbeidslivsorganisasjonene med fokus på holdninger i arbeidslivet til fedres og mødres likeverdige ansvar.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

I

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fjerne paterest-prinsippet i barnelova.

II

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av §§ 4 og 9, samt øvrige relevante paragrafer i barnelova, slik at far og farsansvaret tillegges samme betydning som mor og morsansvaret.

III

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av bioteknologiloven slik at tilbudet om sæddonasjon fra fremmed donor over tid avvikles.

IV

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre adopsjonsloven slik at adopterte barn sikres rett til en far og en mor.

V

Stortinget ber regjeringen presisere mandatet til likestillingsutvalget, slik at utvalget bes om å gå gjennom lovverket, med sikte på å likestille menn og kvinners ansvar for barn.

VI

Stortinget ber regjeringen legge fram en egen sak om hvordan farsansvaret kan sikres og styrkes ytterligere, og der følgende elementer vurderes:

- hvordan alle foreldre kan sikres selvstendige rettigheter til uttak av foreldrepermisjon
- gi alle fedre rett til omsorgspermisjon med lønn i to uker etter fødsel/omsorgsovertakelse
- om begge foreldre kan innkalles til kontroller på helsestasjonen
- om begge foreldre kan motta utbetaling av barne-trygd
- å endre rutine for kontakt mellom barnehage/skole og foreldrene ved at begge foreldrene inviteres til foreldresamtaler og -møter, og at det blir en hovedregel med rutinemessig veksling mellom kontakt med mor og far ved sykdom
- styrke tilbudet om foreldreveiledning over hele landet, inkludert rådgivning og meglingsrett mot foreldre etter samlivsbrudd
- ta initiativ til et samarbeid med arbeidslivsorganisasjonene med fokus på holdninger i arbeidslivet til fedres og mødres likeverdige ansvar.

14. desember 2011

